

Yeni Savaş Ortamında Eski Bir Aktör: Yabancı Terörist Savaşçılar ve Yeni Çatışmalardaki Roller

Ömer ÇONA*

Öz

Vatandaşı olmadığı devletlerin ordularında çeşitli saiklerle savaşan kişilerin yarattığı yabancı savaşçılık fenomeni, günümüzde değişen motivasyonlarla sürmektedir. Savaşlar ise amaçsal düzeyde aynı kalmakla birlikte araç, süre, biçim ve aktörlerinde değişiklik arz eden bir yapıya bürünmüştür. Kuvvet kullanma tekelinin giderek devlet dışı aktörlerle paylaşıldığı bir dünyada savaşlar, devletler arası seviyeden hızla devlet içi düzeye doğru evrilmektedir. Böylece yeni savaş ortamında düzenli ordular yerine yabancı terörist savaşçılar, paralı askerler ve özel askeri şirket elemanları gibi devlet dışı silahlı aktörlerin görünürlüğü giderek artmaktadır.

Bu çalışmada, savaşların değişen doğası içerisinde yabancı savaşçıların üstlendiği roller analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu maksatla savaşın değişimi ve yabancı savaşçılık konusuyla ilgili kaynaklar incelenmiş ve bunların analizinde tarihsel-betimleyici bir yöntem benimsenmiştir. Sonuç kısmında ise yeni savaş ortamıyla birlikte, geleneksel yabancı savaşçılık olgusunun da dönüşüme uğrayarak vekâlet savaşı, terörizm ve ayaklanma hareketi gibi asimetrik savaş ortamı ile bütünleştiği hususunda elde edilen bulgular ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Yeni Savaşlar, Savaşın Değişimi, Devlet Dışı Silahlı Aktörler, Terörizm, Yabancı Savaşçılar, Yabancı Terörist Savaşçılar.*

* Doktora Öğrencisi, Milli Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Bölümü, omercona@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8277-105X.

An Old Actor in New War Setting: Foreign Terrorist Fighters and Their Roles In New Conflicts

Abstract

The phenomenon of foreign warriors created by people fighting for various motives in the armies of states that they are not citizens of, continues today with changing motivations. Wars, on the other hand, remain the same at a purposeful level, but have assumed a structure that varies in their means, duration, form and actors. In a world where the monopoly of war is increasingly shared with non-state actors; wars are rapidly evolving from the interstate level to the intra-state level. Thus, in the new war context, the visibility of non-state armed actors such as foreign terrorist fighters, mercenaries and private military company members is increasing instead of regular armies.

In this study, the roles played by foreign fighters in the changing nature of wars have been analyzed. For this purpose, the sources related to the change of war and foreign fighters were examined and a historical-descriptive method was adopted in their analysis. In the conclusion part, with the new war context, it has been tried to put forward the findings that the traditional foreign warfare phenomenon has been transformed and integrated with the asymmetric war context such as proxy war, terrorism and insurgency movement.

Keywords: *New Wars, Change of War, Non-State Armed Actors, Terrorism, Foreign Fighters, Foreign Terrorist Fighters.*

Giriş

Günümüzde her ne kadar iç savaş yaşayan ülkelerdeki çatışmalarla birlikte gündeme gelse de, insanların maddi veya ideolojik sebeplerle ülkeleri dışında cereyan eden savaflara katılmasının geçmişi, eski çağlara kadar uzanan bir olgudur. Vatandaş olduğu devletin dışında, kimi zaman paralı asker olarak kimi zaman da bireysel ya da kolektif bir dava uğruna savaşan bu kişiler, literatürde “yabancı savaşçılar” olarak adlandırılmaktadır. “Yabancı terörist savaşçılık” kavramı ise son dönemdeki iç savaşlarla birlikte terör ve şiddetin küresel boyutlara yayılması sonucunda, bu fenomenin ulusal ve uluslararası hukuk müesseseleri önünde gayrimeşru ilan edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Kavramları doğru ve yerinde

kullanmak açısından, çalışmanın başında bu ayrıma kısaca yer vermekte fayda mütalaa edilmektedir.

Hemen hemen bütün orduların tarihinde tesadüf edilen “yabancı savaşçılık” olgusunun meşruiyeti ile ilgili olarak, yakın geçmişe kadar herhangi bir sorgulama yapılmamıştır. Bingöl, Soğuk Savaş süresince dünyadaki pek çok çatışma bölgesinde görülen yabancı savaşçılık olgusunun bir “vekâlet savaşı” stratejisi olduğunu, bunun bizzat devletlerin inisiyatifi ve teşviki ile sürdürüldüğü için de söz konusu sorgulamanın yapılmadığını öne sürmüştür (Bingöl, 2016: 1). Ancak Afganistan, Balkanlar, Kafkasya ve nihayet Irak’taki çatışmalarla artan ulus aşırı radikal grupların hareketliliği, Suriye iç savaşında DEAŞ ile birlikte küresel bir terör dalgasına erişince, yabancı savaşçılık olgusu terörizmle anılır hâle gelmiş ve hem Birleşmiş Milletler hem de ulusal hukuk otoriteleri nezdinde gayrimeşru pozisyona itilmiştir.

Bu bağlamda, çalışmada “yabancı savaşçı” ve “yabancı terörist savaşçı” kavramları ayrımı yapılırken, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin (BMGK) 2014 yılında almış olduğu 2178 sayılı Karar’a atıfla, DEAŞ’a kadar olan tarihsel süreçteki ulus aşırı savaş gönüllüleri için “yabancı savaşçı”, müteakip dönemdekiler için ise “yabancı terörist savaşçı” tabirleri kullanılmıştır. Esasen bu kavram karmaşası, Batılı yazında çatı bir tabir olarak yabancı savaşçı (foreign fighters) deyiminin, Türkiye’deki güvenlik bürokrasisi ve yerli akademik yazında ise “yabancı terörist savaşçı” tabirinin tercih edilmesi arasındaki farktan da kaynaklanmaktadır. Ancak kavrama eleştirel bir açıdan yaklaşan Özdemir ve Aksu, bu kavramdaki her üç kelimenin (yabancı, savaşçı, terörist) siyasi ve hukuki açıdan üzerinde ittifak edilmemiş ve yoruma açık mefhumlar olduğu savını öne sürerek, yabancı savaşçılık ifadesi yerine “ulus aşırı savaş gönüllülüğü” kavramının kullanılmasını teklif etmişlerdir (Özdemir ve Aksu: 2018: 1202). Zira yabancı savaşçılık kavramındaki savaşçı ifadesinden yola çıkılarak, bunlara bir hukuki statü olarak “savaşçılık” statüsü atfında bulunup bulunamayacağı, bulunulacaksa bunların teröristlerden nasıl ayrılacağı ikilemi doğmaktadır. Çünkü “savaşçı” terimi açıkça, düzenli ordu veya düzensiz gerilla savaş birimlerinin üyesi olarak silahlı çatışmaya giren (konvansiyonel olan veya olmayan) kişileri ifade eder (Martin, 2017: 43). Yasal savaşçıların tersine, yasa dışı savaşçıların çatışmalara taraf olma hakkı yoktur. Ayrıca uluslararası hukukun savaş tutsakları için oluşturduğu özel

koruma rejiminden yararlanmaları da söz konusu değildir (Taşdemir, 2020: 108). Konu ile ilgili kavramsal çerçevedeki bu tartışma, bir sonraki konu başlığında genişletilecektir. Bu çalışmada tarihsel süreçteki olguyu tarif etmek için “yabancı savaşçı” tabirini, 2178 sayılı BMGK kararına atfen küresel teröristleri tanımlamak için de “yabancı terörist savaşçı” kavramı tercih edilmiştir.

Kavramsal çerçevedeki sorunların yanı sıra, son dönemde yabancı terörist savaşçılar meselesinin bir uluslararası güvenlik sorunu olarak incelenmesinde de nicelik ve nitelik olarak bir artış söz konusudur. Ancak yabancı terörist savaşçılarla ilgili mevcut araştırmaların çoğu, “kimin yabancı terörist savaşçı olabileceği” ve bunların “nasıl seferber olduğu” sorularıyla ilgilenmektedir. Buna karşılık, yabancı terörist savaşçıların girdikleri çatışmalar üzerindeki etkisi üzerinde ilgili yazında görece eksiklikler söz konusudur. Bu noktada, katıldıkları çatışmalarda isyancı gruplara yardım edip etmedikleri veya ayaklanmalarda yer alıp almadıkları gibi hususlar müphemdir (Chu ve Braithwaite, 2017: 1). Keza stratejik çıkarlarını üçüncü taraflar aracılığıyla elde etmek isteyen devletlerin, dolaylı savaşları olarak nitelenen vekâlet savaşı stratejisi (Mumford, 2013: 11) çerçevesinde yabancı terörist savaşçılara biçilen rollerin irdelenmesi önem arz etmektedir. Böylece düzenli ve düzensiz savaşlar arasındaki sınırın giderek bulanıklaştığı 21. yüzyılın hibrit savaş ortamının da (Bektaş ve Gündoğdu, 2019: 26) daha geniş bir bakış açısıyla tahlil edilmesi sağlanacaktır. Yine günümüzde yabancı terörist savaşçıların, devlet altı çatışmalarda devlet dışı silahlı aktörlerin (DDSA) eleman kaynaklarının önemli bir bölümünü teşkil etmesi meselesi de, söz konusu yeni savaş ortamının ayırıcı bir niteliği olarak öne çıkmaktadır.

Bu bağlamda, üzerinde düşünülmesi gereken mesele, savaşlarda bir devlet dışı silahlı aktör olarak yabancı terörist savaşçıların bu denli görünür olmasına neden olan değişimdir. Bu değişim, Kaldor ve Münkler’in de ittifak ettiği biçimde, savunma ve güvenlik anlayışında görülen neo-liberal dönüşümle birlikte, devletin kuvvet kullanırken resmî orduları yerine giderek DDSA’ları tercih etmesinin bir tezahürüdür (Kaldor, 2012; Münkler, 2010). Bu durum, başta Birleşmiş Milletler Şartı çerçevesinde, uluslararası hukukun devletler arasında cereyan edebilecek savaşları yasaklaması ve ekonomik karşılıklı bağımlılık ilişkileri özelinde ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda, günümüzde devletler arası güç mücadelesinin de sınırlı savaşlarla üçüncü dünyadaki başarısız devletlere doğru kaydığı gözlemlenmektedir. Nitekim bu bölgelerde günümüzde giderek artan

etnik/mezhebi gerginlik, devletler arasındaki topyekûn savaş yerine vekil aktörler arasındaki sınırlı savaşları doğurmaktadır. Özellikle Yemen'den Irak'a, Suriye'den Libya'ya kadar yaşanmakta olan iç savaşların, "küresel güç mücadelesinin bölgesel hesaplaşmaları" biçiminde yorumlanması, bu olguyla ilişkilidir.

Tam da bu noktada savaşın biçimleri ve niteliğinde görülen değişim, yabancı terörist savaşçılara söz konusu yeni çatışma ortamlarında biçilen rolün incelenmesini gerekli kılmaktadır. Zira eski dönemlerde devletlerin ordularında hizmet veren yabancı savaşçıların nitelikleri ve çatışmalarda oynadığı roller, günümüzde değişim geçirmiştir. Bu varsayım çerçevesinde çalışmanın amacı da savaşın değişim süreci bağlamında, yeni çatışma ortamlarında yabancı terörist savaşçılara biçilen rollerin belirlenmesidir. Bu noktada çalışmanın hareket noktası, yeni çatışma ortamında yabancı terörist savaşçıların hangi rolleri üstlendiği sorunsalıyla münhasırdır. Bununla bağlantılı olarak, yeni savaşların niteliklerini analiz etmek araştırmanın alt sorularına cevap aramaya matuftur.

Söz konusu sorunsal etrafında çalışmanın tezi, yeni savaş ortamında yabancı savaşçıların, DDSA'ların insan kaynağını oluşturduğu, ayaklanmalarda bu örgütlerin kuvvet çarpanı haline geldiği, devlet kontrolünün yok olduğu, yönetilemeyen alanlarda savaş ağalarının (warlords) destek kuvveti oldukları, düşük yoğunluklu çatışmalarda ya da devlet destekli terörizmin bir aracısı konumunu üstlendikleri veyahut ferdî bir radikalleşmeyle kendi kendine terörist (lone wolf) tarzı terör eylemleri gerçekleştirerek şiddeti küresel düzeye ihraç etme gibi yeni rollere bürünmeleri iddiasına dayanmaktadır.

Bu çerçevede, çalışmamızın birinci bölümünde yabancı savaşçılığın ve paralı askerliğin tarih boyunca geçirdiği dönüşüm ele alınacak, ikinci bölümde savaşlarda görülen değişim konusuna değinilmeye çalışılacaktır. Üçüncü bölümde ise yeni savaşların özellikleri irdelenecek ve dördüncü bölümde de yeni çatışma ortamında yabancı terörist savaşçıların üstlendiği roller tespit edilmeye çalışılacaktır.

Tarih Boyunca Yabancı Savaşçılar ve Paralı Askerler

Savaşın ve çatışmanın yaşandığı bölgelere başka ülke vatandaşlarının gitmesi ve savaşan tarafların saflarında yer tutmasının geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Bu bakımdan "yabancı savaşçılık" yeni gündeme gelmiş gibi olsa

da tarih boyunca tecrübe edilmiş bir kavramdır (Şen, 2018: 189). Genel olarak bir silahlı çatışma ortamına bölge dışından çeşitli saiklerle intikal ederek katılan kişiler, bugün uluslararası güvenlik literatüründe “yabancı savaşçı” olarak nitelendirilmektedir. Ancak yabancı savaşçı kavramı üzerine literatürde çeşitli tanımlamalar mevcuttur. Yabancı savaşçılığın geçmişine eğilmeden önce ilgili yazında bu kavramın tanımlanışına da değinmek faydalı olacaktır.

Malet, iç savaşlarda ayaklanmaya dâhil olan ve çatışan devletle vatandaşlık bağı olmayanları yabancı savaşçı olarak nitelemiştir (Malet, 2013: 9). Hegghammer (2011: 58) da yabancı savaşçı tanımlamasında dört ana kriter gözeterek bunları şu şekilde sıralamıştır: “Bir ayaklanma hareketine katılmak ve eylemlere dahil olmak; çatışan devletle herhangi bir vatandaşlık veya akrabalık bağı bulunmamak; resmi bir askerî örgüte üye olmamak, maddi kazanç gözetmemek”. (Hegghammer, 2011: 58) Benzer biçimde Mendelsohn (2011: 189), tanımında “yabancı bir yerde meydana gelerek çatışmaya dâhil olan gönüllü kişilerin, o devlet ile vatandaşlık illiyetinin olmaması gerektiğine” vurgu yaparken (Mendelsohn, 2011: 189), Darryl Li (2019: 5) ise ulus aşırı dayanışma bağları bağlamında savaş gönüllülüğü kavramına dikkat çekmiştir (Li, 2019: 5). Moore ve Tumelty (2008: 414) de, yabancı bir çatışma bölgesindeki muhasamata katılmak için akrabalık ve ideolojiyle motive olan kişileri bu kavram çerçevesinde tarif etmektedir (Moore ve Tumelty, 2008: 414).

Literatürde “göçebe savaşçılar” olarak da nitelenen yabancı terörist savaşçılar, hibrit savaşın bir enstrümanı olarak, tek başlarına ya da bir örgüt içerisinde çeşitli bölgelerde savaş tecrübesi olan, ancak eski tip paralı askerlerin aksine dinî motivasyonla hareket eden kişiler olarak tarif edilmiştir. Medyanın ve teknolojinin gücünden istifade edebilen bu savaşçılar dinî, ideolojik ya da etnik motivasyonlarla güdülenmişlerdir (Schröfl ve Kaufman, 2014: 868). Yalçınkaya’ (2015: 59)’nın yabancı savaşçı tanımı ise, “çatışmalarda taraflardan herhangi birinin vatandaşı olmayan, yurt dışından çatışma bölgesine giden, maddi bir kazanım elde etmeden kendine göre bir davayı güderek bir iç çatışmada yer alan grup ya da orduya katılan kişi” şeklindedir (Yalçınkaya, 2015: 59). Bu çerçevede literatürde yabancı savaşçılık kavramı üzerindeki tanımlarda, genellikle “yabancılık”, “gönüllülük” ve “bir davaya sahip olma” unsurlarının ortak olduğu görülmektedir” (Yalçınkaya, 2017: 25). Ancak Bingöl (2016: 3), yapılan tanımlamalarda yabancı savaşçılık motivasyonundaki maddi çıkar kaygısının da

dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Keza içinde buldukları çatışma ortamının sunduğu gasp, soygun, yağma ve kaçakçılık gibi gelir getirici faaliyetlerin de bu kişilere cazip geldiğinin altını çizmektedir. Bu olgunun özellikle Batılı literatürdeki tanımlamalarda ihmal edilmesini ise siyasi gerekçelere bağlamaktadır (Bingöl, 2016: 3).

Yabancı savaşçılığın geçmişine eğildiğimizde ise bu fenomenin, öncelikle maddi kazanç gözeten paralı askerlerle birlikte doğduğu anlaşılmaktadır. Eski çağlarda savaşan taraflarla herhangi bir biçimde bir illiyet bağı olmasa da, ganimet gibi çıkarlar için silahlı giren paralı askerlerin, uzun bir dönem savaşlarda esas aktör olduğu görülmektedir (Örs, 2019: 16). Bu noktada insanların, maddi kazanç elde etmek için tabiiyet bağı olmadığı başka devletlerin ordularında savaşması İlk Çağ'a kadar dayanır. Örneğin, tarihte ilk paralı askerlere Mısır ve Hititler arasındaki Kadeş Savaşı'nda, Mısırlıların Numidyalılarından kurulu ücretli askerleri kiralaması ile tesadüf edilir (Singer, 2009: 167). Paralı askerliğin bir kazanç kapısı olarak görülmesi Antik Mısır'ın yanında Antik Yunan Medeniyetinde de yaygındır (Yalçınkaya, 2006: 248). Keza müteakip dönemde Makedonyalı İskender'in doğu seferinde, Kartacalı Hanibal'ın Roma'ya karşı giriştiği savaşlarda (Singer, 2009: 167) ve Perslerin ordularında yabancı askerleri kullandıkları bilinmektedir. Bu durum, Roma İmparatorluğu zamanında sistematik hâle gelmiştir. Zira Roma İmparatorluğu topraklarını genişlettikçe, merkezden çok uzak bölgelerdeki asayiş sağlayacak ya da savaşlara katılacak asker sıkıntısı çekmeye başlamış, bu yüzden yabancılardan kurulu profesyonel yardımcı birlikler (auxiliari) teşkil etmiştir. Romalılar daha sonraki süreçte ise, Romalı olmayan paralı askerlerden kurulu legionlar oluşturmuştur (Karakoç, 2018: 46).

Roma sonrası Orta Çağ'da, Avrupa'nın kuzeyinde Vikinglerin, Akdeniz ve İspanya'da Müslümanların, doğuda ise "barbar" halkların saldırıları, kralların ve lordların emrinde savaşa hazır orduların bulunmasını gerekli kıldığı için kıtada şövalyelik kurumunun güçlendiği görülecektir. Ancak Avrupa'da Feodal sistemin zamanla çökmesiyle, daha önce bir vasalın idaresi altındaki şövalyelerin yavaş yavaş işsiz kalarak askerlik hizmetini parayla icra etmeye başlaması, hükümdarların giderek artan şekilde kiralık ordular beslemesine yol açmıştır. Bu yöntemle, savaşlarda halkın silahlı alınmasıyla oluşan insan gücüne bağlı olarak, tarımsal üretime verilen uzun aralar da ortadan kalkacaktır. Yeni sistem,

özellikle İtalya’da paralı asker şirketlerinin (condottieri) yükselişi ile savaşın özelleşmesinin önünü de açmıştır (Arielli, 2017: 12). Paralı askerlerin Rönesans boyunca yükselişi, para karşılığı kiralanan orduların ortaya çıkmasını sağlamış ve sözleşme (condotta) imzalayarak, bir kentin ya da şehir devletinin savunması görevini yüklenen bu özel ordular kurumsallaşarak, modern ulus devlete giden yolda milliyetçilik akımıyla doğacak olan vatandaş-ordulara kadar yaşamıştır (Tangör ve Yalçınkaya, 2010: 133).

17. yy’daki Otuz Yıl Savaşları’na gelindiğinde ise, uzun süren bu çatışmalarda, neredeyse savaşa katılan her devletin paralı asker kullanmaya mecbur kaldığına şahit olunur (Singer, 2009: 167). Otuz Yıl Savaşları sonrasında ise devletlerin savaş üzerinde tekel sahibi oluşuyla birlikte özel orduların savaş alanlarından çekiliş süreci başlamıştır. Zira bu savaşlar sonucu ortaya çıkan maliyetlerin, ancak vergilendirme ve askere alma müesseslerinde iyi örgütlenmiş teritoryal devletlerin karşılayabileceği bir yük oluşu, kısa sürede savaş girişimcilerinin piyasadan çekilerek askerî kurumun “devletleşmesine” yol açmıştır (Münkler, 2010: 107). Böylelikle modern dönemde vatandaş ordularının kuruluşu, bir süreliğine yabancı savaşçı kavramının unutulmasına yol açmış olsa da, askerler farklı motivasyonlarla vatandaşı olmadığı ordularda savaflara katılmaya devam etmiştir.

Nitekim modern dönemde Yunan İsyanı (1821-1832) ve Teksas Bağımsızlık Savaşı (1835-1836) yabancı savaşçılık olgunun bilinen ilk örneklerindedir. Günümüze daha yakın dönemde ise İspanyol İç Savaşı (1936-1939), Arap-İsrail Savaşı (1948), Afganistan Savaşı (1979-1989), eski Yugoslavya’nın dağılması esnasında yaşanan olaylar (1991-1995) ve Somali’deki çatışmalar (2006-2009) yabancı savaşçıların çatışma alanlarında görüldüğü diğer örneklerdir” (Yalçınkaya, 2017: 25). Görüldüğü üzere geçmişten günümüze paralı askerlik fenomeni, paralı askerlikten profesyonel paralı askerliğe, profesyonel paralı askerlikten ulusal ordulara, ulusal ordulardan yeniden paralı askerliğe doğru giden bir döngüyü oluşturmuştur (Özer, 2016a: 209).

Günümüzde ise yabancı savaşçılık ile dinî motivasyonun paralellik arz ettiği iddiaları ortaya atılmıştır. Nitekim 1980 sonrası yabancı savaşçılığın evrimini dört dalgada inceleyen Rik Coolsaet, bu süreçte hayal edilmiş bir cemaat düşüncesi çerçevesinde kolektif İslam ümmetinin bir ferdi olarak, yabancı savaşçıların

çatışma bölgelerine dinî/ideolojik sebeplerle aktıklarını tespit etmiştir. Burada ilk dalga, 1980'lerde Sovyetlere karşı cihat etmek için Afganistan'a giden ve Orta Doğulu Arapların çoğunlukta olduğu gruptur. İkinci dalga, Batılı ülkelere eğitim almak için giden, ancak burada uğradığı dışlanmayla radikalleşerek El Kaide'ye katılan gruptur. Üçüncü dalga, kendisine bir ideoloji arayan ve bir gruba ait hissetmek isteyen, ferdi bir radikalleşmeyle seyahat etmiş kişilerden oluşur. Dördüncü dalga ise DEAŞ'ın ortaya çıkışıyla dünya çapındaki ağlarının (networks) internet vasıtasıyla bir merkeze bağlandığı küresel teröristlerden oluşmaktadır (Coolseat, 2016: 19). Bu noktada yabancı savaşçılığın dördüncü dalga ile birlikte yabancı terörist savaşçılığa doğru evrildiği çıkarımında bulunulabilir.

Yabancı savaşçılığın terörizme evrilmesinde, savaşın ve çatışmaların değişen doğasının yanı sıra, radikalleşmenin de önemli faktörlerden biri olarak göz önünde bulundurulması uygun olacaktır. Nitekim Batılı devletlerde son dönemde giderek artan yabancı düşmanlığı meselesi bağlamında din, etnik kimlik, kültür ya da diğer sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı Müslüman bireylerin ötekileştirilmeye maruz kaldığı görülmektedir. Zamanla bu dışlayıcı pratiklere maruz kalan ve enformel bir dinî eğitimden geçen bireylerin, dünyadaki siyasal gelişmeleri yorumlamasıyla birlikte radikalleşmelerine sebep olduğu yorumları yapılmaktadır. Nihayetinde öç alma duygusu, söz konusu bireylerin yabancı terörist savaşçı olmak için çatışma bölgelerine seyahatine sebep olabilmektedir.

Nitekim bu süreci bireysel anlamda kişinin mağduriyeti, siyasi muhalefeti ve radikal bir gruba katılımı şeklinde üç aşamada ele alan Demir (2015: 4), radikalleşmenin politik şiddete dönüşümünde dinî ideolojinin önemine vurgu yapmaktadır. Bu bakımdan dinî motivasyona bağlı radikalleşmenin, yabancı savaşçılığın evriminde bir mihenk taşı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda biraz geriye gidildiğinde Afganistan Savaşı'nın, yabancı savaşçılık refleksinin dinî ideolojik boyutunu ön plana çıkaran en önemli kırılma noktalarından biri olduğu değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bilindiği üzere Afganistan'da, Sovyet işgaline karşı dünyanın birçok yerinden "cihat" gayesiyle bölgeye gelen kişiler, daha sonra dinsel terörü küresel boyuta taşıyacak El Kaide'nin de kökenini oluşturmuşlardır. Afganistan'ın yanında şüphesiz Bosna, Kafkasya ve nihayet Irak'taki çatışma ortamları da yabancı savaşçılıktaki dinî motivasyonları güçlendirici etki yapmıştır (Çona, 2018: 83).

Tam da bu noktada Irak'ın işgali sonrası yaşanan çatışmalarla birlikte, tarih boyunca meşruiyetleri sorgulanmayan yabancı savaşçıların dünya gündeminde yer edinmeye başladığı görülmüştür (Yalçinkaya, 2017: 24). Ancak yine de 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşına değin yabancı savaşçılık kavramı, uluslararası terörizmle ilgili konu başlıklarından yalnızca bir alt başlık olarak algılanmıştır. Bu durum, ABD ve AB ile üye devletlerin vatandaşlarının, Suriye ve Irak'taki çatışmalara katılmak için seyahat etmelerine kadar devam etmiştir (Özdemir ve Aksu, 2018: 1189). Zira 2000'li yıllara kadar olan süreçte yabancı savaşçıların bulunduğu savaşların bir "haklı savaş"¹ olup olmadığı veya yabancı savaşçıların birer terörist olup olmadıkları konusunda bir sorunsal yoktur. Yalçinkaya (2017) bunun en önemli sebebini, bu yıllara kadar terör örgütlerinin yabancı savaşçıları bünyesine katma gibi bir durumun henüz söz konusu olmamasına bağlamaktadır. Ayrıca daha önceki savaşlarda yabancı savaşçılar, "güçsüz" tarafa yardım etmeleri bakımından meşruluk da kazanmıştır. Ancak Yalçinkaya'ya göre, günümüzde terör örgütlerinin oluşturduğu çatışma ortamında böyle bir yorum yapılabilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla bu çatışmaların haklı savaş (just war) kavramı içerisine girmemesi, yabancı savaşçıların terörist olarak gayri meşru bir pozisyonda konumlanmalarına neden olmuştur. Nitekim DEAŞ'ın eylemlerinin sonucunda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), 2014 yılında aldığı 2178 sayılı kararla, yabancı savaşçılığı gayrimeşru ilan etmiştir. Böylece yabancı savaşçı kavramı, "yabancı terörist savaşçı" kavramına doğru evrilmiştir (Yalçinkaya, 2017: 24, 26).

Günümüzde Yemen, Suriye, Libya ve Somali gibi sürekli çatışma ve iç savaş ile anılan bölgelerde çeşitli motivasyonlarla güdülenmiş binlerce yabancı terörist savaşçı bulunmaktadır. Bunların fonksiyonları eski dönemdeki yabancı savaşçılardan farklı olarak, başarısız devletlerdeki iç savaşlara katılma, isyan ve ayaklanmalarda rol alma, devlet kontrolünün yok olduğu bölgelerde DDSA'ların

¹ Haklı Savaş doktrini, kimlerin ahlâken düşman olarak tanımlanabileceğini ve hangi hedeflere saldırmanın doğru olduğunu sorgulayan adil savaş (*just war*) düşünce geleneğine dayanır. İki ayrı bileşeni vardır: Savaşı başlatma gerekçesi ve savaş yöntemi. Bir savaşın haklı olup olmadığı ile ilgili kriterler jus ad bellum (savaşın haklılığı) ve jus in bello (savaşta adalet) şeklinde ikiye ayrılmıştır. Jus ad bellum ilk etapta savaş açmak için doğru koşulların oluşması, jus in bello ise savaş devam ederken uyulması gereken etik davranışlardır. Bu kavram ayrıca ideolojik ve dini motifli aşırılıkçılar tarafından şiddet eylemlerini haklı kılmak için kullanılmıştır (Martin, 2017).

insan kaynağını oluşturma, kendi kendine terörist (lone wolf) eylemler yaparak şiddeti küresel düzeye ihraç etme gibi rollere evrilmiştir. Bu dönüşümü anlamak için savaşın değişim süreci ve yeni savaşların özelliklerine eğilmekte fayda vardır.

Savaşın Değişim Süreci

Uluslararası ilişkilerde ve teknolojiye meydana gelen değişim, savaş kavramının niteliğinde de kapsamlı değişiklikler meydana getirmiştir. Bunda tarihteki önemli kırılma noktaları, teknolojinin etkisi, küreselleşme ve sistemik düzeydeki dönüşümler etkili olmuş, böylelikle savaş kavramının aktör, şekil, strateji ve araçları dönüşüme uğramıştır (Kızılay, 2019: 1582). Bununla birlikte savaşın geçirdiği değişim, literatürde zengin tartışmalara yol açan bir meseledir. Ancak bütün bir literatürü bu çalışma altında incelemek, araştırmanın amacından uzaklaşma ve kapsamını aşma gibi tereddütleri doğuracağı için, savaşın değişim sürecinde muteber kabul edilen tasniflere yer verilerek, bu değişim süreci ile çalışmanın ana sorunsalı arasında bir bağ kurulmaya çalışılacaktır.

Savaşlar, uluslararası ilişkiler sisteminin oluşturduğu zeminde tezahür ederler. Nitekim uluslararası ilişkileri bir güçler sistemi olarak değerlendiren kalemler, savaşları bu ilişkilerin belli durumlarda karşı karşıya kalabilecekleri olasılıklar arasında görürler (Oktay, 2012: 29). Modern zamanlara özgü bir olgu olmayan savaş, statik bir yapıdan ziyade devinim içinde olan bir olgudur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve küreselleşmenin etkisiyle savaş olgusu yapısal değişimlere uğramıştır. Bu değişimler, daha çok savaş teknolojisi başta olmak üzere savaşın aktörlerinde, yıkıcılığında ve sınırlarında gözlemlenmiştir. Bu durum geleneksel savaşlardan, günümüz savaşlarının ayırt edilmesini zorunlu hâle getirmiştir (Özer, 2016b: 253). Bu sebeple akademisyenler ve savaş tarihi ile ilgili çalışanlar, savaştaki değişimi anlamak için çeşitli metodolojilerle savaştaki dönüşümü dönemsel periyotlara ayırma yöntemine başvurmuşlardır.

Örneğin Quincy Wright, ateşli silahların savaşlarda kullanılmaya başlandığı dönem olan 1450-1648 yılları arasını, savaşlardaki değişimi ifade eden birinci dönem; hanedan savaşlarından profesyonel askerliğe geçiş dönemi olarak adlandırdığı 1648-1789 arasındaki zaman dilimini ikinci dönem; savaşın genişleme dönemi olarak ele aldığı 1789-1914'ü üçüncü dönem ve totaliterleştiği 1914-1942 dönemini dördüncü dönem olarak tasnif etmiştir (Wright: 1941, 291). Wright'ın çalışmasını kaynak olarak sınıflandırmayı genişleten Yalçınkaya, tasnifine

MÖ.5000'den- MS1453'e yani barutun kullanılmasına kadar olan birinci dönemi ve 1945 yılında biten II. Dünya Savaşı'nı da dördüncü bölüme dâhil etmiştir (Yalçınkaya, 2008: 155).

1989 yılında yayımlanan “Savaşın Değişen Yüzü: Dördüncü Nesil Savaşa Doğru” adlı çalışmada ise Lind ve arkadaşları, savaşın değişimini dört periyotta ele almışlardır. Lind ve arkadaşları birinci dönemdeki savaşları, askerlerin hat düzeninde ateş gücü oluşturmak için sıralanarak, yivsiz msket tüfeklerini kullandığı “Napolyonik Savaşlar” olarak tarif eder. İkinci dönemdeki savaşlar ise, en belirgin örneği I. Dünya Savaşı'nda tecrübe edilen ve dikenli tellerin ardında mevzilenmiş askerlerin makineli tüfeklerle savaştığı; onları ateş ve manevra taktiğine göre hedefin görmeden yapılan atışlarla destekleyen topçuların önem kazandığı savaşlar olarak nitelemişlerdir. Üçüncü dönem savaş ise, II. Dünya Savaşı'nda manevraya dayalı ateş gücünün arttığı, yıpratma savaşı yerine hızlı bir biçimde ilerleyerek bir bölgeyi ele geçirmeye dayalı stratejinin öne çıktığı dönemi tarif eder. Bu dönemde özellikle zırhlı birliklerin ve hava kuvvetlerinin önemi artmıştır (Lind vd, 1989: 23).

Lind ve arkadaşları, makalede dördüncü nesil savaşa yönelik öngörülerini sıralamış, gelecekte savaş alanlarının aşırı dağınık hâle geleceği ve küçük birlik harekâtının savaşlarda sıkça kullanılacağını tahayyül etmişlerdir (Lind vd., 1989: 25). Bu dönüşümle birlikte, artık cephe savaşı düzenine dayanan geleneksel taktiklerin ve operasyonel kavramların geçerli olmadığını ve askerî avantajın teknik olarak yüksek donanımlı, uzmanlaşmış, esnek birliklerden yana olduğu fikrinin kabul görmesine yol açmıştır (Paker, 2012: 154). Nitekim bu hareketlilik ve esneklik, Hardt ve Negri'nin post-modern savaş olarak nitelediği, temel olarak istihbarat ve enformasyon üzerinden yürüyen post-fordist düzenle benzerlikler arz etmektedir (Hardt ve Negri, 2004: 59).

Lind, 2004 yılında yazdığı “Dördüncü Nesil Savaşı Anlamak” adlı makalesinde ise dördüncü nesil savaşın çerçevesini daha net çizgilerle çizer. Onun, gelecekteki savaşın geçmişten belirgin bir şekilde farklı olacağına yönelik iddiası, devletin savaş üzerindeki zayıflayan rolünü esas almaktadır. Lind'e göre dördüncü nesil savaşla birlikte, devletin savaş üzerindeki kontrolü ortadan kalkmış ve tüm dünyada devlet ordularının karşısına DDSA'lar çıkmaya başlamıştır. Yani bir bakıma bu savaşlar, devletin meşruiyet krizinin evrensel bir yansımasıdır.

Dolayısıyla bu tip savaşlar, her ülkenin toprağında meydana gelebilir (Lind, 2004: 12-14).

Benzer şekilde Creveld da azalan devlet gücünün uluslararası ilişkilerdeki geleneksel yapıları aşındırdığını iddia ederek, bunun yeni bir savaş türü ortaya çıkardığını öne sürer. Bu bağlamda Creveld, aşınan devlet gücünün savaşı ordular tarafından değil, farklı motivasyonları olan gruplar tarafından icra edilen bir faaliyete dönüştüreceği yorumunda bulunmuştur (Creveld, 1991: 69). Esasen bu durumun, Soğuk Savaş sonrası dönemde dünya ekonomi politikasındaki esaslı değişimden kaynaklandığı ileri sürülebilir. Nitekim Kaldor'a göre de bu değişimi anlamının yolu, yeni tip savaşların ekonomik yapısını idrak etmekten geçmektedir. Zira 20. yy'a girilirken meydana gelen savaşlar, topyekûn savaş düşüncesinin bir sonucu olarak devletlerin sahip olduğu bütün kaynakları düşmanı yok etmek için kullanmaya dayanmaktayken, günümüz savaşları artık topyekûn olmadığı gibi topyekûn savaş ekonomisinin şartlarından da ayrılmıştır. Günümüzde nüfusun çoğunluğu savaşlara dâhil olmamakta, devletlerin kaynakları da bu amaç için yönlendirilmemektedir (Kaldor, 2012: 94).

Gerçekten de literatürde günümüzde kuvvet kullanma tekelinin, giderek ulus devletin millî ordularının elinden DDSA'lara doğru kaydığı yorumları sıklıkla yapılmaktadır (Münkler, 2010; Kaldor, 2012). Bu durum, 80'li yılların başından itibaren devletlerin kamu sektörlerindeki neo-liberal küçülmesinin, savunma ve güvenlik alanına da sirayet etmeye başlaması, bunun sonucunda da çatışma alanlarında özel askerî şirketler gibi DDSA'ların görülmesiyle, kuvvet kullanma üzerindeki kontrolün özel sektörle paylaşılması sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda savaş alanında devlet örgütü ile devlet-dışı örgütlenmeler arasındaki dengenin değişmeye başladığı gözlemlenmektedir. Söz konusu dengeyi devlet aleyhine değiştiren ekonomik temelli sebepler, küreselleşmeyle birlikte devletin iktisadi dönüşümüne paralel olarak kurumsal açıdan geçirdiği zorunlu dönüşümün bir yansıması olduğu yorumları yapılmaktadır. Bu da devletin kuvvet kullanma tekelinin aşınmasına, bundan faydalanan DDSA'ların da yükselişine sebebiyet vermiştir.

Ancak günümüzde savaş alanlarında devletler ile DDSA'lar karşı karşıya olduğu gibi bir o kadar da iş birliği içerisinde. Zira DDSA'ları kullanmak devlet açısından bazı faydalar da sağlamaktadır. Devletlerin uymak zorunda olduğu

kurallara tabi olmayan DDSA'lar, devletler tarafından araçsallaştırılabilmektedir. Çünkü uluslararası hukukun belirli *jus cogens* normları bakımından sorumluluk taşıyan devletlerin, bu kurallar çerçevesinde yüklendikleri kuvvet kullanma yasağı göz önünde bulundurulduğunda DDSA'lar, devletlerin örtülü bir dış politika aracı haline gelmeye başlamıştır. Bu olguya vekâlet savaşları bağlamında çalışmanın bir sonraki başlığında değinilecektir.

Sonuç olarak günümüzde konvansiyonel niteliğinden çok asimetrik boyutu ile ön plana çıkan post-modern bir savaş ortamı doğmaktadır. Bu durumun altında, Soğuk Savaştan sonra uluslararası sistemin büyük değişiklik geçirmesi, etnik ve dinsel kökenli farklılaşmaların savaşlarda ilkel nefret ve şiddeti yaygınlaştırması, trans-nasyonal nitelik kazanan devlet olmayan birimlerin savaşlarda taraf olmaları, devletin görelileşmesi ve demokratik değerlerin ağırlık kazanması, gibi savaşın doğasının değiştiği konusunda tartışmalar yatmaktadır (Karaosmanoğlu, 2011: 10). Bu tartışmalar, müteakip başlık altında incelenmeye çalışılacaktır.

Yeni Savaşların Özellikleri

Heywood, yeni savaşların hepsinin birbirinin aynısı olmamasına rağmen, bu savaşlarda öne çıkan belli başlı özellikleri kategorize etmiştir. Buna göre genellikle devletlerarası savaş yerine iç savaşların yaygınlaştığını, kimlik sorularının bu savaşlarda belirginleştiğini, savaşların sıklıkla eşit olmayan taraflar arasında yürütülen asimetrik yapıya büründüğünü, sivil-asker ayrımının ortadan kalktığını ve şiddetinin arttığını tespit etmiştir (Heywood, 2016: 300). Buradan yola çıkılarak bahsedilmesi gereken ilk olgu, yeni savaşlarla birlikte savaşın klasik devletler arasında icra edildiğine yönelik anlayışın günümüzde miadını doldurmasıdır. Böylece kuvvet kullanma tekeli, devlet dışı aktörler olan özel askerî şirketler, yerel savaş lordları, gerillalar, paralı askerlik örgütleri ve uluslararası terörist grupların da eline geçmiştir (Münkler, 2010: 12). Kaldor da benzer bir tasnifle yeni tip savaşlarda beş tip temel çatışan aktörün söz konusu olduğunu öne sürmüştür. Bunlar; düzenli ordular, paramiliter gruplar, kendini savunanlar, yabancı paralı askerler ve çok uluslu birliklerden kurulu askerlerdir (Kaldor, 2012: 95).

Yeni savaşların en belirgin özelliklerinden birisi, yerel nitelikli iç savaşların sayısındaki artıştır. Savaşların yerelleşmesinin yanında boyutunda da ciddi değişikliklerin meydana geldiği görülmektedir. Bu bağlamda günümüzde

savaş yerine çatışma tabirinin kullanılması öne çıkmaktadır (Yalçınkaya, 2008: 322). Buradan yola çıkarak günümüzdeki savaşların çoğunun artık devletler arasında olmadığını, devletler arasındaki savaşların sayıca azalırken devlet altı çatışmaların arttığı yorumu yapılabilir. Yeni savaşlar başarısız devletler içerisinde, küreselleşme ve liberal ekonomik güçlerin yönlendirdiği toplumsal dönüşüm ile karakterize edilir ve bu bağlamda genellikle özel ordular, organize suç çeteleri, savaş ağaları tarafından idare edilmektedir. Bunun yanında etnik ve dinî çatışmalar, yeni savaşların politik ideolojisinin karakteristiğidir. Sivil kayıplar ve zorla yerinden edilen insanlar, çatışmalardaki zayıtı önemli ölçüde artırmaktadır, bu bağlamda siviller giderek kasıtlı olarak yeni savaşların hedefi hâline gelmektedir (Newman, 2004: 174). Bu bakımdan modern savaşların ayırıcı bir niteliği, genellikle bunların kimlik savaşları olarak betimlenmesidir. Kimlik savaşı, insanların kolektif kimliğinin resmen ve siyaseten tanınması talebini ifade eden, kültürel bir yeniden doğuş arayışının, çatışmanın temel güdüsünü oluşturduğu savaşlar olarak tanımlanır. Bu noktada Heywood, yeni savaşların rakip kimlikler arasındaki kültürel uyumsuzluklardan doğduğunu ifade etmektedir (Heywood, 2016: 300).

Yeni savaşlar bağlamında değinilmesi gereken bir diğer mesele, iki kutuplu sistemik düzen çözüldükten sonra ortaya çıkan büyük bir sorun olarak, çatışma alanlarındaki unsurlarda görülen terörist gruplardaki artıştır. Özellikle başarısız ve çöken devletlerde süregelen çatışmalarda ya birbirleriyle ya devletlerle ya da çok uluslu kuvvetlerle çatışan bu grupların eleman kaynağı yabancı terörist savaşçılardan oluşmaktadır. Nitekim Münkler'e göre de çatışma alanlarında giderek paralı asker şirketleri ve terörist gruplar aktif olmaya başlamıştır (Münkler, 2010: 11). Münkler'e göre yeni savaşların bir başka karakteristik özelliği de, bu savaşların, devlet tekelindeki eski savaşlarda Clausewitz'in "savaşın can alıcı noktası" dediği nihai muharebeden yoksun olmalarıdır. Klasik devlet savaşı, savaş ilanı ve barış antlaşması gibi süreçlerle çatışmasızlık hâlimden ayrılırken, yeni savaşlarda savaşın başı ve sonundaki bulanıklık nedeniyle kesin bir barış hâli çizilememektedir. Bununla birlikte şiddetin toplumun en kılcal damarlarına bile yayılması da savaş hukuku açısından sınırsızlığa doğru yol alındığının bir göstergesidir (Münkler, 2010: 27, 29, 34).

Yeni savaşları devletin tek elinden koparan bir diğer amil, yeni çatışma biçimleriyle savaş yürütmenin nispeten ucuz olmasıdır. Nitekim hafif silahların hemen her yerde uygun fiyatlara satıldığı ve kısa bir eğitimle bunları öğrenebilen kişilerin yetiştirilebilmesi buna olanak sağlamaktadır. Savaşın asimetrikleşmesi, yani savaşlarda eşit olmayan hasımların çatışması ise giderek artış göstermektedir. Bu asimetrikleşmeyle savaşlarda tayin edici bir ana muharebe yerine, şiddetin sivil halka yöneldiği bir çatışma yöntemi benimsenmiştir (Münkler, 2010: 14).

Yeni savaşlarda öne çıkan bir diğer kavram ise “vekâlet savaşı” olgusudur. Vekâlet savaşı kavramı, siyasi menfaat amacıyla bölgesel çatışmalara giren üçüncül devletlerin, çatışmanın seyrini belirlemesi olarak ifade edilebilir. Bu savaş konseptinde büyük devletler bölgesel menfaatlerini savaşa doğrudan askerî müdahalede bulunmadan veya sadece özel birlikleri kullanarak korumaya çalışır. Orduların ülkelerinden uzak çatışmalara müdahil olmasının masraflı olması gibi ekonomik sebepler ve özellikle Batılı toplumlarda büyük savaşların ardından, yeni büyük askerî çatışmalara karşı oluşan infiallerden ötürü bu konsept, güçlü devletler için, güncel çatışma bölgelerinde menfaatlerini korumak için iyi bir seçenek olmuştur (Göker, 2017: 19).

Bir başka yönüyle vekâlet savaşları, kuvvet kullanmanın BM şartıyla yasaklanmasıyla, devletlerin uluslararası ortamda bir yaptırıma maruz kalmamak için devlet dışı aktörleri kullanarak sonuç almaya çalıştığı bir stratejidir. Böylece uluslararası güç mücadelesinin örtülü biçimi hâline gelen vekâlet savaşlarında devletler, özel askerî şirketler, gönüllü ya da paralı yabancı terörist savaşçılar, terör örgütleri, gerillalar, siber suç örgütleri, sivil toplum örgütleri ve yardım kuruluşları gibi devlet dışı vekil (proxy) aktörleri kullanarak sonuç almaya çalışmaktadırlar (Çona, 2018: 65).

Mumford, vekâlet savaşlarının geçmişini Otuz Yıl Savaşları'na kadar götürür. Bu dönemde Kutsal Roma İmparatorluğu içerisindeki Protestanların Fransa tarafından desteklenmesini vekâlet savaşına bir örnek olarak sunar (Mumford, 2013: 11). 20. yy'da ise nükleer bir tırmanma riskini, dolayısıyla da topyekûn bir savaşı göze alamayan Sovyetler ve ABD'nin Latin Amerika, Orta Doğu ve Afrika'da vekâlet savaşı yürüttüğü görülmüştür. Demir'e göre ise Soğuk Savaş sonrası vekâlet savaşları, blokların karşı karşıya geldiği bölgelerde

terörizmin yoğun olarak kullanıldığı ayaklanmalara destek verme biçiminde gerçekleşmiştir (Demir, 2020: 38).

Yeni savaşlar kavramı etrafında son zamanlarda öne çıkan bir diğer olgu ise savaşın hibritleşmesi meselesidir. Hibrit savaş terimi ilk olarak Hoffman tarafından kavramsallaştırılmış olup (Hoffman, 2007: 17), literatürde sıkça tartışılan konuların başında gelmektedir. Hibrit terimi normalde yan yana gelmeyen iki farklı unsurun, alışılmışın dışında bir araya gelmesine karşılık gelen bir kavramdır. Savaş bağlamında ise hibrit kavramı, düzenli silahlı kuvvetlerle birlikte düzensiz silahlı grupların, askerle beraber sivil halkın, askerî güçle beraber askerî olmayan (ekonomi, sosyal, politik vb.) imkânların ve sıcak çatışmayla beraber şiddet içermeyen yöntemlerin bir arada kullanılması esasına dayanır (Karabulut, 2016: 27). Göker'e göre de bu kavram, hem konvansiyonel hem vekâlet savaş stratejilerinin karışımıyla, düzenli ve düzensiz muharebe tekniklerini, hatta siber saldırıları içeren asimetrik bir savaş tarzına gönderme yapmaktadır (Göker, 2017: 24).

Gürcan'a göre esasen hibrit terimi ve 4. nesil savaş kavramı, araştırmacılar tarafından savaştaki değişimin benzer yönlerine atıfta bulunmak amacıyla kullanılmaktadır. Cephenin ortadan kalktığı 4. nesil savaşta, bir bölgenin işgali ve kontrolü veya düşmanın fiziki varlığının imhası gibi somut hedefler, ana askerî hedef olmaktan çıkmış, "düşmanın mücadele azim ve kararı" gibi soyut amaca ulaşmak maksadıyla nihai hedefler daha çok sosyo-psikolojik ve politik-ideolojik olarak tanımlanmaya başlamıştır. Daha da önemlisi, asker ve sivil arasındaki ayrım ortadan kalkmış, savaş politik-askerî bir mücadele olmaktan çıkarak politik-sosyal bir mücadeleye dönüşmüş ve taraflar hem asker hem de sivil içeren "melez" mücadele stratejileri geliştirmeye başlamıştır (Gürcan, 2012: 103).

Görüleceği üzere hibrit ve 4. nesil savaş terimleri, savaşlardaki dönüşümlerin kavramsallaştırılmasında birbirine büyük ölçüde benzeyen yöntemlere referanslar veren tabirler olarak kullanılmaktadır. Bu dönüşüm terörizm, paramiliter kuvvetler, dinî-etnik temelli ayrılıkçı hareketler ve bizzat devletlerce "insani amaçlarla" gerçekleşen askerî operasyonları da yeni savaşların içerisine dâhil etmektedir (Aytaç, 2014: 250). Son olarak yukarıda öne sürülen savları destekleyecek biçimde denilebilir ki, günümüzde olduğu gibi savaşın gelecekte de var olacak olan biçimi, ayaklanmaların örgütlenmesi veya

desteklenmesi, etnik gruplar arasındaki mücadeleler, politik istikrarsızlıklar ve terörizm ile üçüncü dünyadaki çatışmalar olacaktır (Miles, 1996: 29). Bu bilgiler ışığında yabancı savaşçıların, çatışmaların değişen doğası içerisindeki rolünü irdelemeye başlayabiliriz.

Çatışmaların Değişen Doğası İçinde Yabancı Terörist Savaşçıların Rolü

Soğuk Savaş sonrası dönemle birlikte, ulusal ve uluslararası güvenlik anlayışında değişimler yaşanmasına neden olan bir gelişme olarak yabancı savaşçılar konusu, gündemde önemli bir yer teşkil etmeye başlamıştır (Gülşen, 2018: 1). Bilhassa kozmopolit bölgelerde cereyan eden devlet altı çatışmaların çoğunda, o devletin vatandaşı olmayanların silahlı çatışmalara katıldığına tesadüf edilmektedir (Bingöl, 2016: 1). Özellikle de Arap Baharı sonrası, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri çok daha kırılğan ve başarısız devletler olmaya meyilli hâle gelince, buralarda ortaya çıkan DDSA'ların kadroları yabancı terörist savaşçılarla dolmaya başlamıştır.

Yabancı terörist savaşçıların yeni savaşlarda DDSA'lara sağladığı en önemli katkı ise, onların reklam yüzü olmalarıdır. Çünkü çatışma bölgesinin ötesinde, savunulan ideolojinin yayılması ve taraftar toplanması açısından yabancı terörist savaşçılar, DDSA'lara önemli bir destek sağlamaktadırlar. Bilhassa Avrupalı yabancı terörist savaşçılar, hem sosyal medya sayesinde davalarını bilinir ve meşru kılmaya hem de kendilerini ve örgütlerini erişilebilir ve empati kurulabilir yapmaya çalışarak taraftar toplamaktadırlar. Örneğin yabancı terörist savaşçıların Irak ve Suriye'deki çatışma ortamına kısa sürede dâhil olmaları, DDSA'ların insan kaynağını önemli ölçüde artırmıştır. Bu durum DDSA'ların çatışmalardaki imkân ve kabiliyetlerini geliştirici etki yapmıştır. Yabancı terörist savaşçılar yalnızca çatışma alanlarında değil, evlerine ya da üçüncü ülkelere dönüşleriyle birlikte, şiddetin sivil bölgelere yayılması ve savaşın melezeleştirilmesi gibi konular bağlamında araçsallaştırılmaktadır. Nitekim evlerine geri dönen yabancı terörist savaşçıların, bağlı oldukları DDSA'ların güdümünde, çatışma bölgeleri dışına şiddeti taşıyacağı değerlendirilmektedir. Bu öngörü gerçekleştiğinde yabancı terörist savaşçıların birer vekile dönüşeceği ve şiddeti sivil alanlara taşıyacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda DDSA'ların çatışma bölgelerinde yenilmesi, kazanan tarafın savaşı istemsiz bir biçimde kendi

topraklarına taşıyacağı ve daha güvensiz bir duruma düşeceğini göstermektedir (Duygulu, 2019: 62, 80).

Çünkü yabancı terörist savaşçılar, çatışma bölgelerinde hem savaşma tecrübesi edinmekte hem de ideolojik açıdan daha da radikalleşmektedirler. Günümüzde küreselleşmeyle sınırların geçirgenliği, ulaşım ve iletişim olanaklarının çeşitlenmesi göz önünde bulundurulduğunda, yabancı terörist savaşçıların çabucak bir bölgeden diğerine mobilize olabilmelerinin de yolu açılmakta ve bu durum küresel güvenliği tehdit edecek yeni problemlerin doğmasına yol açmaktadır.

Diğer bir açıdan ise, yabancı terörist savaşçılarla güçlenen DDSA'ların, bölge ülkelerinin savunma harcamalarını artırdığı ve silahlanmalarında da önemli bir etken hâline geldiği görülmektedir. Zira bölge ülkelerinin konvansiyonel silahlar ve ordularla bu asimetrik tehditleri bertaraf edemeyeceği Irak'ta DEAŞ ile Suriye'de ise PKK/PYD terör örgütlerinin etki alanını genişletmesi ile görülmektedir. Bu bağlamda yabancı terörist savaşçıların katılımıyla büyüyen DDSA'lar, bölge ülkeleri açısından güvenlik tehdidi olarak algılanmakta ve savunma harcamalarını artıran bir rol oynamaktadır (Pirinççi, 2018: 296).

Yabancı terörist savaşçıların yeni çatışma alanlarındaki diğer rollerine geldiğimizde ise Malet, literatürdeki çalışmaları esas alarak bu kişilerin yeni çatışmalardaki rollerini şu şekilde tasnif etmiştir: Çatışmaları, iç savaş yaşayan devletlerin ötesine taşımak (Honduras'ta faaliyet gösteren Nikaragualı gruplar örneğinde olduğu gibi), terörist saldırılar gerçekleştirmek (Londra'daki 7 Temmuz saldırganlarının eylemi), vatandaşı olmadığı bir çatışma bölgesine seyahat ederek ayaklanmaya destek vermek (DEAŞ'a katılanlar) (Malet, 2015: 5).

Malet'in tasnifinde öne çıkan "terör eylemleri gerçekleştirme ya da ayaklanmalara destek verme" rolü dışında yabancı terörist savaşçıların silahlı çatışmalara dolaylı yollardan da bulaştıklarına dikkat çeken Borum ve Fein, zaman içerisinde bu farklı roller arasında da geçişler yaşayabilmelerini olası olarak görmüştür. Tasniflerinde yabancı terörist savaşçıların çatışmalara doğrudan katılma eyleminin yanı sıra, saldırıların planlanması ve saldırılarda kullanılmak üzere silah ve patlayıcı madde hazırlamak gibi operasyonel destek sağlama, eleman tespit edip kazanma, fon bulma ve medya stratejisi belirleme türünden faaliyetler içeren harekât desteği ile iletişim araçları, ulaşım, mali destek, gıda tedariki, sahte belge

düzenleme gibi konular bağlamında daha az operasyonel konularda lojistik destek sağlama rollerinden biri ya da birkaçını üstlendiklerini tespit etmişlerdir (Borum ve Fein, 2017: 250).

Savaşın değişimi meselesi göz önünde bulundurulduğunda, yabancı terörist savaşçıların günümüz çatışma ortamlarındaki ayaklanma ve isyan hareketlerindeki katalizör rollerine dikkat çeken Chu ve Braithwaite, çatışma bölgeleriyle aralarında büyük mesafeler olsa da isyancı grupların, etnik köken olarak bağ kurduğu bu kişileri davet ederek, eylemlerine katkı sağladıklarına dikkat çekmektedir. Zira yabancı terörist savaşçıları, yerel isyancıların kolektif eylemlerini ve kaynak kıtlığı sorunlarının üstesinden gelmede değerli bir yardımcı kuvvet çarpanı olarak görülmektedir (Chu ve Braithwaite, 2017: 6).

Bu konuda Malet'e göre yabancı terörist savaşçıları güdülenen isyancı grupların başarısı, ayaklanan örgütlerin iç çatışmaları kazanmaya yetecek güç dengesine ulaşarak şiddeti küresel düzeye taşıma riskini de artırmaktadır. Bu noktada dış devlet desteğinin önemi giderek artarken, asıl problemlerden biri de yabancı terörist savaşçılığın bir davaya adanmış haklı savaş yürüten kişiler olarak yüceltilmesidir (Malet, 2010: 97). Yani yabancı terörist savaşçılık fenomeni, günümüzde ayaklanma ve isyan hareketlerinde, dış destekle birlikte ayrılıkçı hareketlerin uluslararası kamuoyu önünde meşrulaştırılmasında da önemli bir rol oynayabilir. Nitekim pek çok Batılı hükümet ve kamuoyu nezdinde PKK-PYD/YPG terör örgütüne katılan yabancı terörist savaşçıları, "gönüllü savaşçıları", "lejyonerler" veya "fedakâr insanlar" olarak nitelendiği, bunların DEAŞ'a katılanlar gibi terörist olarak görülmedikleri, çatışma bölgelerine katılımlarının sıkı bir şekilde takip edilmedikleri, hatta ülkelerine geri döndüklerinde pek çoğunun cezai kovuşturmalardan geçirilmedikleri veya ceza almadıkları göz önünde bulundurulduğunda (İçişleri Bakanlığı, 2020), Suriye ve Irak'ın kuzeyinde ayrılıkçı bir oluşum içerisindeki terör örgütünün meşrulaştırılmasına zemin hazırlandığı değerlendirilmeleri yapılmaktadır.

Son olarak, ABD'nin Orta Doğu'daki müdahaleleri ve Arap Baharı süreci ile birlikte istikrarsızlaşan ve çatışma ortamına dönüşen bölgeye yönelik, yirmi yılı aşkın süredir çeşitli yerlerden devam eden yabancı terörist savaşçı akınının, son birkaç yıldır tersine dönüşü gözlemlenmektedir. Bu durum, çatışma ortamında radikalleşen silahlı kişi ve grupların, uluslararası göç olgusu da göz önünde

bulundurulduğunda, kaynak ülkelere dönüşünde yıkıcı sonuçlar doğurabilecek güvenlik tehditleri oluşturacağını akıllara getirmektedir (Alaca, 2019: 201). Bu noktada yabancı terörist savaşçıların “bumerang” benzetmesiyle, şiddeti geldikleri ya da üçüncü ülkelere taşıma potansiyellerinden bahisle, ortaya çıkaracakları yalnız eylemci terörizminin de, yeni savaşlar meselesi bağlamında göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Sonuç

Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile birlikte ortaya çıkan en önemli olgulardan biri, savaşın simetrik bir yapıdan asimetrik bir yapıya doğru evrimleşmesi meselesidir. Bu noktada devletlerin devletlerle olan savaşı yerine devlet dışı silahlı aktörlerin savaşlarda boy göstermesi, söz konusu asimetri kavramına işaret etmektedir. Bu bakımdan çalışmada, devletlerin Vestfalyan düzende elde ettiği kuvvet kullanma tekelinin aşınmaya başladığı bulgusuna varılmıştır. Zira günümüzdeki savaş ve çatışmalarda devletin resmi ordularından daha ziyade DDSA’lar boy göstermektedir.

Bu bağlamda yeni savaşlarla birlikte özellikle devlet merkezli güvenlik mimarisinin sarsıldığı ülkelerde, kuvvet kullanma tekelinin büyük ölçüde DDSA’ların eline geçtiği sonucuna varılmıştır. Bu tür ülkelerin ise daha çok siyasi, ekonomik ve toplumsal açıdan kırılgan ve zayıf devletler olduğu bulgusundan hareketle, yeni savaşların bu devletlerin topraklarında cereyan ettiği tespit edilmiştir.

Savaş hukukunun kurallarıyla hareket etmek (hatta savaş ilan edebilmek), dış politikada sonuç almak için etkin bir yöntem olmaktan çıktığı için, günümüzde devletlerin reel politik çekişmesi daha çok söz konusu kırılgan devletlerin topraklarında gerçekleşmektedir. Nitekim Suriye, Libya, Yemen gibi iç savaş yaşayan devletler buna örnektir. Bu tür devletlerdeki meşru otoritelerin zayıflaması DDSA’ların giderek güçlenmesine yol açmakta ve DDSA’ların da güçlenmek adına yabancı terörist savaşçıları söz konusu bölgelere kanalize etmesi kaçınılmaz bir olgu olarak ortaya çıkmıştır.

Bu bulgular ışığında, çalışmada yabancı savaşçılığın yeni bir fenomen olmadığı ancak savaşın ve dış politikanın değişen karakteri bağlamında konvansiyonel nitelikten asimetrik bir role büründüğü sonucuna varılmıştır.

Yabancı savaşıllığın terörizme evrilmesinde, savaşın ve çatışmaların asimetrikleşen bu yeni doğasının da etkili olduğu saptanmıştır. Böylece yeni savaşlarda yabancı savaşçıların terörizme, ayaklanma/ayaklanmalara karşı koyma, etnik ya da mezhebi ayrılıkçı hareketler ile vekâlet savaşları stratejisi içerisinde kullanıldığı kanıtlanmaya çalışılmıştır. Keza yabancı terörist savaşçıların DDSA'lar içerisinde edindikleri çeşitli roller ve fonksiyonlarla, bu örgütlerin imkân ve kabiliyetlerini önemli ölçüde artırdığı bulgusuna varılmıştır. Bu durumun özellikle ayaklanma ve isyan hareketlerinde belirgin bir şekilde gözlemlendiği çıkarımında bulunulmuştur.

Çalışmada, yeni savaşlarda yabancı terörist savaşçıların çatışmalara doğrudan katılma eyleminin yanı sıra terör saldırılarının planlanması, bu saldırılarda kullanılan ekipmanların tedariki ve her türlü lojistiğine kadar geniş bir rol alarak, tarihsel süreçteki geleneksel vasıflarından keskin bir şekilde ayrıldıkları sonucuna varılmıştır. Son olarak çatışma bölgelerinde savaşma tecrübesi edinen ya da bu niteliklerini geliştiren yabancı terörist savaşçıların, geri dönüşlerinde şiddeti kaynak ülkelere yayabilecek kendi kendine terörist eylemler yapabileceği, bunun da esasen yeni savaş ortamının belirsizliği ile birlikte düşünülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Bununla birlikte yabancı savaşçıların çatışmaların değişen doğası içerisindeki rolleri ve işlevleri ampirik olarak incelendiğinde, bireylerin ve grupların motivasyonları ve konumlanmaları hakkında daha doğru veriler elde edilebileceği değerlendirilmektedir.

Extended Summary

Although today it comes to the agenda with the conflicts in countries experiencing civil war, the history of people's participation in wars that took place outside their countries for material or ideological reasons is a phenomenon that dates back to ancient times. These people, who fight outside the state of their citizenship, sometimes as mercenaries, sometimes for an individual or collective cause, are called "foreign fighters" in the literature. The concept of "foreign terrorist fighter" emerged when this phenomenon was declared illegitimate before national and international legal institutions as a result of the spread of terrorism and violence to global dimensions with the recent civil wars.

There has been an increase in quantity and quality in the examination of foreign terrorist fighters in the international security literature recently. However, most of the current research on foreign terrorist fighters is concerned with the questions of "who can be a foreign terrorist combatant" and "how". On the other hand, there are relatively shortcomings in the relevant literature on the impact of foreign terrorist fighters on their conflicts.

What is the change that makes foreign terrorist fighters considerably visible as a non-state actor in wars? The characteristics of foreign fighters who served in the armies of states in the past and their roles in conflicts have changed today.

The aim of the study is to analyze the roles of foreign terrorist fighters in new conflict context in the context of the change process of war. At this point, the starting point of the study is exclusive to the question of which roles foreign terrorist fighters play in the new conflict context. In connection with this, analyzing the characteristics of new wars aims to answer the sub-questions of the research.

The assumption of working around this problem is that in the new war context, foreign fighters, Non state armed actors (NSAA) constitute human resources, in riots these organizations become force multipliers, warlords are the support force of the warlords in unmanaged areas where state control is destroyed, the position of a mediator of low-intensity conflicts or state-sponsored terrorism. It is based on the thesis that they take on new roles such as exporting violence to the global level by carrying out lone wolf-style terrorist acts through individual radicalization.

In this framework, in the first part of our study, the transformation of foreign warriors and mercenaries throughout history will be discussed, and in the second part, the change in wars will be addressed. In the third part, the characteristics of new wars will be examined, and in the fourth part, the roles of foreign terrorist fighters in the new conflict context will be analyzed.

The most important contribution of foreign terrorist fighters to NSAA in new wars is that they are the advertising face of them. Beyond the conflict zone, foreign terrorist fighters provide important support to NSAA in terms of spreading the defended ideology and gathering supporters. Considering the issue of the

change of war, attention is drawn to the catalyst role of foreign terrorist fighters in the uprising and rebellion movements in today's conflict context.

Although there are great distances with conflict zones, the possibility of benefiting from foreign terrorist fighters, with whom the rebel groups have ethnic ties, contributes positively to their success. Because foreign terrorist fighters are seen as a valuable auxiliary force multiplier in overcoming the collective actions and resource scarcity problems of local insurgents.

In the study, it was concluded that the monopoly of using force was largely taken over by the NSAA, especially in countries where the state-centered security architecture was shaken with new wars. It has been found that NSAA have also channeled foreign terrorist fighters to these regions in order to get stronger, and that foreign terrorist fighters have significantly increased the opportunities and capabilities of these organizations with the various roles and functions they have in NSAA. It has been evaluated that this situation is clearly observed especially in uprising and rebellion movements.

In the study, it was concluded that foreign terrorist fighters took a wide role in the planning of terrorist attacks, the supply of equipment used in these attacks, and all kinds of logistics, as well as the direct participation of foreign terrorist fighters in new wars. Finally, it was stated that foreign terrorist fighters, who gained experience of fighting in conflict zones or developed these qualities, could perform lone wolf-style actions that could spread the violence to the source countries on their return, and this should be considered together with the uncertainty of the new war context.

Kaynakça

Kitaplar

- Alaca, A. İ. S. (2019), “Şehir Savaşları ve Yeni Askerî Kentçilik”, *Kamu Güvenliği Politikaları Yerelden Küresele*, (Ed. Hasan Acar), Ankara: Nobel Yayıncılık, 201- 221.
- Arielli, N. (2017). *From Byron to Bin Laden: A History of Foreign War Volunteers*, London: Harvard University Press.

- Aytaç, G. B. (2014). “Yeni Savaş Çağında Ukrayna Krizi”, *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, (Ed. H. Çomak, C. Sancaktar, Z. Yıldırım), İstanbul: Beta Yayınları, 247-262.
- Creveld, M. V. (1991). *The Transformation of War*, New York: The Free Press.
- Çona, Ö. (2018). *Suriye Krizinde Uluslararası Güç Mücadelesi: Vekâlet Savaşları*, Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Demir, C. K. (2020), *Ayaklanmalar ve Ayaklanmalara Karşı Koyma: Kavramlar, Stratejiler ve Ülke Tecrübeleri*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Duygulu, Ş. (2019), *Dönüşen Savaşların Değişen Araçları*, İstanbul: SETA.
- Göker, Ç. F. (2017). “21. Yüzyılda Savaş”, *Yeni Konsept Savaş*, (Ed. P. Gürson), Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 15-32.
- Gürcan, M. (2012). “Savaşın Evrimi ve Teorik Yaklaşımlar”, *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş ve Çatışma Çözümleri*, İstanbul: Bilgesam Yayınları, 70-129.
- Hardt, M., Negri, A. (2004). *Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*, (Çev. B. Yıldırım), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Heywood, A. (2016). *Küresel Siyaset*, (Çev: N. Uslu ve H. Özdemir), Ankara: Adres Yayınları.
- Hoffman, F. G. (2007). *The Rise of Hybrid Wars, Conflict in the 21st Century*, Arlington: Potomac Institute for Policy Studies.
- Kaldor, M. (2012). *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, Cambridge: Polity Press.
- Kızılay, Ş. (2019). “Savaşın Aktör Düzeyindeki Değişimi: Orta Doğu’da Devlet Harici Savaş”, *VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı*, (Ed. M. Başaran vd), İstanbul: YTÜ Matbaası, 1581-1594.
- Li, D. (2019). *The Universal Enemy: Jihad, Empire and the Challenge of Solidarity*, California: Stanford University Press.
- Malet, D. (2013). *Foreign Fighters: Transnational Identity In Civil Conflicts*, New York: Oxford University Press.

- Martin, G. (2017). *Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar*, (Çev. İ. Çapçioğlu ve B. Metin), Ankara: Adres Yayınları.
- Miles, S. (1996). “Amerikan Dış Politikasının ve Askerî Politikasının Unsuru Olarak LIC”, *Düşük Yoğunluklu Çatışma İlan Edilmemiş Savaş*, (Der. J. Hippler), (Çev. S. N. Kaya), İstanbul, Belge Yayınları.
- Mumford, A. (2013). *Proxy Warfare*, Cambridge: Polity Press.
- Münkler, H. (2010). *Yeni Savaşlar*, (Çev: Z. A. Yılmaz), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oktay, C. (2012). *Modern Toplumlarda Savaş ve Barış*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özdemir, A. Y., Aksu, F. (2018). “Yabancı Terörist Savaşçılar Kavramının Eleştirel Bir Analizi”, *Uluslararası X. Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi Diplomasi ve Savaşın Değişen Rolü Bildiriler Kitabı*, (Ed. T. Arı ve K. Özlem), Bursa: Dora Yayınları, 1183-1207.
- Özer, A. (2016a). “Kabuk Devlet ve İşid”, *Suriye: Çatışma ve Uluslararası Hukuk*, (Ed. F. Taşdemir), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 253-278.
- Özer, A. (2016b). “Yabancı Savaşçılar Sorunu ve Suriye Krizi”, *Suriye: Çatışma ve Uluslararası Hukuk*, (Ed. F. Taşdemir), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 201, 209-252.
- Öztürk, B., Tetik, Ü. (2018). “Yabancı Terörist Savaşçılar”, *Orta Doğu’da Devlet Dışı Silahlı Aktörler: Terör Örgütleri, Milisler, Vekil Güçler*, Ed. M. Yeşiltaş ve B. Duran), Ankara: SETA, 201-232.
- Paker, E. B. (2012). *Küresel Güvenlik Kompleksi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Singer, P. W. (2009). *Kiralık Ordular*, (Çev. G. Aral ve İ. Yaman), İstanbul: Timaş Yayınları.
- Şen, F. (2018). “Yabancı Terörist Savaşçılar”, *Radikalleşme Şiddet ve Terörizm*, (Ed. S. Z. Haklı), Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 189-211.
- Taşdemir, F. (2020). *Uluslararası Terörizm ve Ülke Dışı Kuvvet Kullanma Hukuku*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Wright, Q. (1941). *A Study of War Volume 1*, Chicago: The University of Chicago Press.

Yalçınkaya, H. (2008). *Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*, İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.

Makaleler

Bektaş, M. H. M. ve Gündoğdu, A. Y. (2019). IŞİD'in Hibrit Savaş Stratejileri: Hibrit Savaş Konsepti Perspektifinden Analizi, *International Journal of Politics and Security*, 1 (1), 25-56.

Bingöl, O. (2016). Suriye İç Savaşında Yabancı Savaşçılar, *Merkez Strateji Enstitüsü Raporu*, No.13, 1-25.

Borum, R., Fein, R. (2016). The Psychology of Foreign Fighters, *Studies in Conflict and Terrorism*, 40 (3), 248-266.

Chu, T. S., Braithwaite, A. (2017). The Impact of Foreign Fighters on Civil Conflict Outcomes, *Research and Politics*, 4 (3), 1-7.

Coolseat, R., (2016), Facing the Fourth Foreign Fighter Wave: What Drives Europeans to Syria, and to Islamic State? Insights from the Belgian Case," Egmont-Royal Institute for International Relations, (ed. S. Biscop), Brussels: Egmont Papers. 19-29.

Demir, H. (2015). Yabancı Savaşçılar ve Homegrown Teröristler, *TEPAV Değerlendirme Notu*, No.3, 1-11.

"Geri Dönen Yabancı Terörist Savaşçılar ve Kaynak Ülkelerin Güvenlik Politikaları" (2020), *İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı Raporu*.

Hegghammer, T. (2011). The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad, *International Security*, 35 (3).

Karabulut, A. N. (2016). Eski Savaş, Yeni Strateji: Rusya'nın Yirmi Birinci Yüzyıldaki Hibrit Savaş Doktrini ve Ukrayna Krizi'ndeki Uygulaması, *Uluslararası İlişkiler*, 13 (49).

- Lind, W. S., Nightingale K., Schmitt J. F., Sutton, J.W., Wilson, G.I. (1989). The Changing Face of War: Into the Fourth Generation, *Marine Corps Gazette*, 22-26.
- Lind, W. S. (2004). Understanding Fourth Generation War, *Military Review*, 83 (5), 12-16.
- Malet, D. (2010). Why Foreign Fighters?: Historical Perspectives and Solutions, *Foreign Policy*, 54 (1).
- Malet, D. (2015). Foreign Fighter Mobilization and Persistence in a Global Context, *Terrorism and Political Violence*, 27 (3), 454-473.
- Mendelsohn, B. (2011). Foreign Fighters: Recent Trends, *Orbis*, 55 (2), 189-202.
- Moore C., Tumelty, P. (2008). Foreign Fighters and the Case of Chechnya: A Critical Assesment, *Studies in Conflict and Terrorism*, 31 (5), 412-433.
- Newman, E. (2004). The New Wars Debate: A Historical Perspective is Needed, *Security Dialogue*, 35 (2), 173-189.
- Pirinççi, F. (2018). Orta Doğu'da Silahlanmayı Etkileyen Dinamikler: Arap Baharında Alıcılar ve Tedarikçiler, *International Journal of Social Inquiry*, 11 (2), 287-309.
- Schröfl, J., Kaufman, S. J. (2014). Hybrid Actors, Tactical Variety: Rethinking Asymmetric and Hybrid War, *Studies in Conflict & Terrorism*, 37 (10), 862-880.
- Tangör, B., Yalçinkaya, B. (2010). Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askerî Şirketler, *Uluslararası İlişkiler*, 7 (25), 127-154.
- Yalçinkaya, H. (2006), Özel Askerî Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleştirilmesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61 (3), 247-277.

Yayımlanmamış Çalışmalar

- Gülşen, H. (2018), Yabancı Savaşçıların Evrimi: Suriye İç Savaşında Kafkasya Kökenli Yabancı Savaşçılar Örneği, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Karakoç, E. (2018), Roma Ordusu'ndaki Yabancı Kökenli Yardımcı Birlikler, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

Örs, E. (2019), Yabancı Savaşçılığa Giden Yolun Sosyolojik Bağlamı, Ankara Yıldırım Bayezid Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.